

Memoriu privind libertatea presei în Republica Moldova 3 mai 2014 – 3 mai 2015

În perioada de referință mass-media din R. Moldova nu a evoluat, iar pe anumite segmente a involuat. Clasamentele internaționale au plasat țara noastră printre statele cu presă “parțial liberă”, la fel ca în ultimii ani. În această perioadă presa autohtonă a fost puternic marcată de două evenimente principale – semnarea Acordului de Asociere dintre R. Moldova și UE și alegerile parlamentare și alegerile bașcanului în autonomia găgăuză. Într-un an electoral, s-au accentuat problemele vechi: partizanatul politic al multor mass-medii influente care au favorizat sau au defavorizat anumiți concurenți electorali, neglijându-se astfel atât normele juridice, cât și cele ale deontologiei profesionale. Mass-media rămâne politizată excesiv, noii membri ai Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA), ai Consiliilor de Observatori de la IPNA Compania “Teleradio Moldova” și de la IPRA “Gagauziya Radio Televizionu” continuă să fie desemnați pe criterii politice, rămâne nesoluționată problema accesului limitat al jurnaliștilor acreditați la Parlament.

Pericolul concentrării mass- media în mâinile unor grupuri de politicieni

În anul 2014 au continuat demersurile publice ale societății civile pentru transparentizarea proprietăților mass-media, pledându-se, în acest sens, pentru adoptarea de către parlament a proiectului de lege nr. 240, cu privire la asigurarea transparenței proprietății mass-media. Sub presinui constante proiectul a ajuns pe agenda parlamentului și a fost votat în primă lectură pe 21 iulie, după un an de așteptare. Deși examinarea în lectura a doua ar fi trebuit să aibă loc, conform actelor normative, în cel mult 45 de zile de la adoptarea în primă lectură, deputații nu au votat proiectul nici până la expirarea mandatului lor la finele anului 2014. Noua componentă a parlamentului a adoptat legea pe 5 martie 2015, dar fără un amendament important, prin care se interzicea înregistrarea companiilor în zonele off-shore. Fără acest amendament, transparența proprietăților mass-media nu va fi asigurată pe deplin.

Pericolul concentrării se poate extinde și în anul 2015, odată cu trecerea de la televiziunea analogică terestră la cea digitală terestră. Programul de tranziție la televiziunea digitală a fost votat de Guvern abia pe 22 aprilie 2015, deși R. Moldova s-a angajat să desfășoare procesul de tranziție până pe 17 iunie 2015. În aceste condiții, unii experți întrevăd riscul ca noile licențe digitale să ajungă în mâinile acelorași politicieni care dețin în prezent cele mai influente mass-medii. Situația s-ar putea agrava și mai mult dacă, din lipsa mijloacelor pecuniare, ar dispărea mai mulți radiodifuzori locali/regionali. Rămâne iminent pericolul de monopolizare a pieței audiovizualului și după tranziția la televiziunea digitală terestră.

Presa în campania electorală

Într-un an electoral, fenomenul politizării presei a depășit toate limitele. Așa cum au arătat monitorizările efectuate de Coaliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte,

prin intermediul a trei organizații de media – CJI, API și APEL, dar și monitorizările efectuate de CCA și de către Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor a OSCE/BIDDO, majoritatea celor mai influente mass-medii, inclusiv radiodifuzorii naționali Prime TV, Publika TV, Canal 2 și Canal 3 a făcut partizanat politic, substituind jurnalismul cu propagandă. Reacția CCA la comportamentul inadecvat al unor radiodifuzori în campania electorală nu s-a soldat cu efectul scontat și din motivul imperfecțiunii cadrului juridic național de reglementare a domeniului audiovizualului.

Presiuni constante din partea factorului politic

Ca și în timpurile guvernării comuniste, în perioada de referință au existat tentative clare din partea politicianilor de a controla politic mass-media din R. Moldova. Atât prin implicarea în politicile editoriale ale instituțiilor de presă pe care le patronează, cât și prin unele decizii pe care le-au luat în Guvern sau Parlament, aceștia au demonstrat că nu sunt pregătiți să respecte standardele europene în domeniul mass-media.

Un exemplu concret este tergiversarea de către Comisia parlamentară pentru mass-media, timp de mai bine de un an, a alegerii noilor membri ai Consiliului de Observatori al IPNA Compania "Teleradio-Moldova". Pe parcursul întregului an 2014, CO a fost nefuncțional, având doar 3 membri în loc de 9. La începutul lunii martie 2015, parlamentul a ales în sfârșit 4 membri ai CO, pentru cele 6 locuri vacante, dar a respins câțiva experți media care nu aveau acoperire politică. Cele patru locuri în CO au fost partajate politic între PLDM și PDM, partide aflate la guvernare. Societatea civilă este îngrijorată de faptul că celelate 2 locuri din CO, pentru care a fost anunțat un nou concurs, ar putea fi partajate pe același criteriu.

Un alt exemplu elocvent de neînțelegere de către actualii guvernanți a standardelor europene în domeniul mass-media este recenta inițiativă legislativă a deputaților PLDM și PDM privind modificarea Codului audiovizualului și a Legii cu privire la libertatea de exprimare. Deși autorii proiectului de lege declarau că și-au propus să asigure securitatea mediului informațional din R. Moldova, în realitate ei au atacat mai multe norme ce țin de libertatea presei și libertatea de exprimare. Proiectul a trezit un val de critici dure în mass-media și în societate. Autorilor proiectului li s-a reproșat că, sub paravanul luptei cu propagandă rusească, vor să limiteze libertatea de exprimare. Organizațiile de media au dezaprobat secretomania și graba de care au dat dovadă legiuitorii, prezentând în parlament inițiativa legislativă fără consultări prealabile cu societatea civilă și au solicitat să fie amânată examinarea proiectului de lege. "Constatăm cu maximă îngrijorare că noua inițiativă legislativă conține stipulări care, fiind adoptate, ar pune în mare pericol atât libertatea presei, cât și libertatea de exprimare", se menționează într-o declarație de presă a acestor organizații. Au provocat critici și alte prevederi din proiectul respectiv de lege, cum ar fi faptul că autorul informațiilor răspândite prin orice mijloc de informare în masă trebuie să fie individualizat și identificabil; necesitatea de a prezenta dovezi în programele audiovizuale în care sunt aduse acuzații unor persoane privind comportamente și fapte ilegale; obligația moderatorilor de programe audiovizuale de a solicita dreptul la replică al persoanelor vizate etc. Sub presiunea opiniei publice, proiectul de lege nu a fost supus votului în varianta inițială, iar politicienii au declarat că vor iniția dezbateri publice.

Limitarea accesului la informație

Perioada de referință a fost marcată de limitarea accesului la informație a jurnaliștilor acreditați la Parlament. Pe parcursul anului, a fost restricționat accesul reprezentanților presei la ședințele plene ale deputaților. Jurnaliștilor li s-a rezervat o sala mică, unde au fost instalate 2 monitoare, iar informația care ajunge pe monitoare este selectată și filtrată de către specialiști din parlament. Cerințele societății civile și ale breslei jurnalistice de a asigura condiții de muncă mai bune pentru jurnaliștii acreditați la Parlament au rămas fără răspuns din partea deputaților. De notat că, anterior a existat și un proiect de lege, votat doar în primă lectură, prin care ședințele Guvernului nu vor mai fi transmise în regim on-line. Atunci, societatea civilă a învinuit Guvernul de tentativa de a reduce din transparența decizională.

La inițiativa Centrului pentru Jurnalism Independent, un proiect de lege privind modificarea și completarea Legii privind accesul la informație (art. 15, 16) și a Codului Contravențional (art.71) a fost înregistrat la Parlament pe 27 iunie, de către un grup de deputați PLR. Proiectul prevedea reducerea termenului de prezentare a informației până la 10 zile și înăsprirea pedepselor pentru persoanele responsabile care încalcă legislația cu privire la accesul la informație. Proiectul însă nu a fost examinat de Parlamentul de legislatura a XIX-ea și a fost exclus din procedura legislativă.

În februarie 2015, Biroul permanent al Parlamentului a aprobat un nou regulament de acreditare a jurnaliștilor care conține prevederi restrictive ce ar putea îngreuna accesul unor instituții mass-media la informația din Parlament. Art. 5, de exemplu, stipulează că pot obține acreditarea doar instituțiile care au "o politică editorială independentă, echidistantă, garantând pluralismul de opinii", prevedere care lasă loc de interpretări.

Securitatea spațiului informațional

În perioada de referință s-a vorbit mult despre necesitatea securizării spațiului informațional, dar nu au fost adoptate decizii concrete în această privință. În luna iulie, CCA a sancționat Prime TV, TV7, RTR Moldova, Ren TV Moldova care retransmit posturi de televiziune din Federația Rusă și a decis suspendarea emisiei postului Rossia 24 pe teritoriul R. Moldova timp de 6 luni. Argumentele CCA au fost că posturile rusești utilizează instrumente de propagandă agresive, promovează și intensifică zvonuri neconfirmate, manipulează prin text și imagini, dezinformează și manipulează opinia publică referitor la evenimentele din Ucraina. Din păcate, măsurile CCA nu au avut efectul scontat, deoarece Rossia 24 a fost transmis în continuare în autonomia găgăuză și în alte regiuni ale țării. Societatea civilă din domeniu pledează pentru adoptarea unei legi privind securitatea spațiului informațional.

În septembrie 2014, Comisia parlamentară pentru mass-media a votat un proiect de lege, propus de deputații PLR, care prevedea interdicția de a difuza pe teritoriul R. Moldova pentru radiodifuzorii care sprijină separatismul și transmit mesaje violente. Documentul nu a fost însă examinat în ședința plenară a parlamentului și a fost exclus din procedura legislativă a noului Parlament.

În lipsa unei legislații adecvate, războiul informațional s-a intensificat. Abia după ce s-a văzut impactul propagandei rusești asupra rezultatelor alegerilor din autonomia găgăuză, care ar putea să fie valabil și în cazul alegerilor locale generale din luna iunie, problema securizării spațiului informațional a revenit în actualitate. Există câteva proiecte de legi în acest sens, însă deocamdată acestea nu au fost examinate.

Mass-media din autonomia găgăuză și regiunea transnistreană

Criza administrativă de la Compania publică regională "Gagauziya Radio Televizionu", soldată cu mai multe procese de judecată, controlul politic asupra Consiliului de Observatori, au blocat activitatea radiodifuzorului public din regiune. Situația a fost influențată și de alegerile bașcanului autonomiei găgăuze, care s-au desfășurat în martie 2015.

La 4 noiembrie 2014, Adunarea Populară a Găgăuziei a adoptat proiectul de lege privind modificarea și completarea Legii UTA Găgăuzia nr. 66 cu privire la televiziune și radio, care conține mai multe prevederi ce contravin Constituției Republicii Moldova, Codului Audiovizualului, Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei, Legii cu privire la libertatea de exprimare etc. Proiectul prevede trecerea în competența Comitetului executiv al Găgăuziei a eliberării licenței de emisie, licenței de utilizare și autorizației de retransmisie, precum și substituirea competențelor legale ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului de supraveghere a respectării prevederilor legislației audiovizuale de către deținătorii de licențe de emisie și autorizații de retransmisie și sancționarea acestora în cazul încălcărilor. De asemenea, s-a propus modificarea procedurii de alegere și destituire a membrilor Consiliului de Observatori al radiodifuzorului public regional, și anume, cu votul majorității deputaților aleși. ONG-urile de media au cerut Adunării Populare să respingă acest proiect de lege. Cu toate acestea, el a fost votat, iar legea a fost promulgată în aceeași zi de către fostul bașcan Mihail Formuzal. Consiliul Coordonator al Audiovizualului a calificat acest act drept ilegal și a sesizat Președinția, Parlamentul, Guvernul, Procuratura Generală, Curtea Constituțională și Serviciul de Informații și Securitate. La moment, Cancelaria de Stat a contestat această lege în judecată.

În regiunea transnistreană a continuat degradarea situației privind libertatea de exprimare și a drepturilor omului. În august 2014, liderul de la Tiraspol Evgheni Șevciuk a emis un decret prin care a obligat autoritățile publice, organizațiile și cetățenii de rând să înștientizeze comitetul de securitate al regiunii separatiste despre toate cazurile depistate în sisteme informaționale, inclusiv pe Internet, care pot fi calificate drept acțiuni sau informații extremiste. În martie, 2015, a fost arestat jurnalistul și activistul Serghei Ilcenco, căruia i s-a incriminat că ar fi postat în rețelele de socializare mesaje anonime cu îndemnuri la răsturnarea regimului de la Tiraspol. Surse din anturajul lui Ilcenco au infirmat acuzațiile și nu exclud că e vorba de un scenariu bine regizat împotriva activistului care în ultimul timp a adoptat o poziție critică tranșantă față de liderul regiunii Evghenii Șevciuk.

Agresarea verbală și fizică a jurnaliștilor

Nici în această perioadă nu au încetat acțiunile de intimidare a reprezentanților mass-media.

Pe 3 iunie jurnaliștii portalului de știri Gagauzinfo.md au fost scoși din sala de ședințe a Adunării Populare din UTA Găgăuzia și li s-a interzis să filmeze un scandal ce se iscase între deputați în timpul dezbaterilor. „Ne-au dat afară de acolo. Noi ne-am apropiat cu camera, am bătut la ușă, am deschis-o și am încercat să intrăm. A ieșit un consilier, ne-a împins, barându-ne accesul și chiar ne-a înjurat“, a povestit directorul portalului.

Pe 20 iunie a fost reținut pentru 72 de ore reporterul stagiar Vadim Ungureanu și a fost percheziționat sediul redacției portalului de știri Deschide.md. Redacția a calificat incidentul drept „o acțiune de răzbunare” din partea MAI, pentru faptul că portalul publicase mai multe investigații ce vizau acest minister.

Pe 21 iunie a fost agresat fizic activistul civic și militantul pentru drepturile omului Oleg Brega. În seara zilei, un grup de persoane mascate l-ar fi stropit cu spray în ochi și l-ar fi lovit cu picioarele, ulterior, jurnalistul având nevoie de îngrijiri medicale. Conform imaginilor video postate pe portalul Curaj.md, a doua zi, în dimineața de duminică, 22 iunie, Oleg Brega a fost insultat și agresat fizic de șoferul automobilului cu numere de înmatriculare RM P 007. Deranjat de faptul că activistul filma automobilul, șoferul a lovit camera de filmat și, respectiv, în Brega. Din imagini se vede cum, la scurt timp, în automobilul în cauză a urcat deputata PCRM Maria Postoico.

Pe 25 august reporterul RISE Moldova Iurie Sanduța a fost amenințat de către Ruslan Siloci, a cărui companie apărea în investigația despre o schemă transnațională de spălare de bani în proporții deosebit de mari, publicată pe site-ul Rise.md. Iurie Sanduța a declarat că de pe numărul de telefon ce îi aparține lui Ruslan Siloci a fost amenințat pe un ton nervos: „Dacă nu ștergi poza și textul cu mine, ai să vezi tu...”. În investigație era dezvăluită cea mai mare operațiune de spălare de bani din Europa de Est, în care au fost implicați un văr de-al lui Vladimir Putin, ofițeri FSB, firme rusești, companii offshore, bănci din Rusia, Letonia și Moldova, judecători moldoveni, agenți proxy și figuri importante ale lumii interlope.

Un alt caz de intimidare a jurnaliștilor a avut loc la Corjova, unde echipa Publika TV, care a asistat la ceremonia de început de an școlar de la gimnaziul din localitate, a fost agresată verbal de milițienii transnistreni. Cei aproximativ 20 de milițieni s-au arătat deranjați că au fost filmați și au vrut să confişte camera și materialul video.

În septembrie, Ziarul de Gardă a fost supus unui atac cibernetic. Reprezentanții companiei de hosting au fost nevoiți să suspende site-ul până la remedierea situației. Anterior, în aceeași lună, avusese loc un alt atac extern, după postarea articolului „Casa de lux și femeia din spatele ÎPS Vladimir”, când pagina web Zdg.md a fost blocată.

Pe 4 martie 2015 a fost agresată fizic reportera Jurnal TV Cătălina Roșca care se afla la Judecătoria Orhei, unde urma să fie examinat un dosar penal în care figura ca

martor deputatul PDM Constantin Țuțu. După ședință, reportera a declarat că o persoană din anturajul deputatului Constantin Țuțu ar fi llovit-o cu pumnul în burtă, în momentul în care îi adresase o întrebare deputatului. Declarațiile au fost confirmate și de avocatul Roman Zadoinov, aflat în preajmă, însă Constantin Țuțu a infirmat acuzațiile. Cazul este investigat de Inspectoratul de Poliție din Orhei.

Recomandări

Guvernanții din R. Moldova ar trebui să conștientizeze pe deplin rolul important pe care îl are mass-media în construirea unui stat democratic și să trateze presa în conformitate cu standardele europene.

Pentru aceasta, recomandăm autorităților:

- să realizeze fără tergiversări prevederile incluse în Programul de activitate a Guvernului pentru perioada 2015-2018, referitoare la mass-media;
- să întreprindă măsuri concrete și eficiente care ar garanta că tranziția la televiziunea digitală terestră se va face în beneficiul cetățenilor, și nu al celor care vor să monopolizeze domeniul audiovizualului;
- să adopte un nou Cod al audiovizualului, care ar exprima o viziune modernă, europeană în audiovizual;
- să asigure independența reală a Consiliului Coordonator al Audiovizualului și a Consiliilor de Observatori ale radiodifuzorilor publici, inclusiv prin aplicarea unor criterii de numire a membrilor în baza profesionalismului, și nu a reprezentativității politice;
- să renunțe la practicile înregistrate până acum de a influența politicile editoriale sau de a-și aservi instituțiile de presă, iar politicienii - patroni de media să nu trateze instituțiile de presă ca pe niște filiale de partid;
- să creeze condiții de muncă decente jurnaliștilor acreditați la Parlament și să permită accesul reprezentanților mass-media la ședințele în plen ale Parlamentului;
- să ajusteze legea privind accesul la informație la cerințele erei digitale și la practicile de guvernare electronică;
- să asigure securitatea spațiului informațional al R. Moldova prin mecanisme legale care nu ar afecta dreptul la libera exprimare și alte valori ale presei libere;

- să comunice eficient cu jurnaliștii și instituțiile mass-media, să reacționeze în timp util la semnalele care parvin de la cetățeni prin intermediul presei și să se autosesizeze de fiecare dată când sunt ridicate în presă probleme de interes public.

Centrul pentru Jurnalism Independent
Asociația Presei Independente
Asociația Presei Electronice
Comitetul pentru Libertatea Presei
Uniunea Jurnaliștilor din Moldova
Centrul „Acces-info”
Asociația Telejurnaliștilor Independenți
Centrul de Investigații Jurnalistice
Centrul Tînărului Jurnalist din Moldova